

ARHEOZOOLOGIA ÎN CERCETĂRILE ÎNTREPRINSE DE OLGA NECRASOV

DE

MARIA ȘTIRBU

Reputatul om de știință acad. Olga Necrasov a inițiat și dezvoltat cercetările de arheozoologie în țara noastră, cunoscute până nu demult drept cercetări de paleofaună sau de paleozoologie. Acad. Olga Necrasov menționează într-un *Curriculum vitae*: „Cercetările de paleozoologie ale Quaternarului le-am inaugurat la noi (însemnând bine înțeles la noi în țară) încă din 1941–1942”. Cercetările efectuate, singură sau în colaborare, pe materialele rezultate din săpăturile efectuate de arheologi, de la institutele de arheologie din țară sau de la muzeele județene și municipale, cu care acad. Olga Necrasov a avut o colaborare avantajoasă pentru ambele părți în domeniul paleozoologiei, dar și în domeniul paleoantropologiei, aduc noi date asupra unor procese importante privind istoria populațiilor umane care au trăit pe teritoriul patriei noastre. Studiile întreprinse de acad. Olga Necrasov și colaboratori asupra faunei fosile se referă în special la perioada neolitică. Un număr mic de studii, trei, sunt consacrate resturilor osoase din paleoliticul superior descoperite la Mitoc, jud. Botoșani¹ și Buda, jud. Bacău². Pe baza resturilor osoase identificate se evidențiază că *asociația faunistică* din aceste stațiuni este reprezentată de bovinele mari (bourul și zimbrul), cal, ren și cerb, la care, în cele de la Mitoc, se adaugă rinocerul lânos și leul cavelnelor, asociații care aduc informații nu numai asupra componenței faunei, dar și asupra unor aspecte climatologice și a unor particularități ale terenului din zonă.

În plus, acad. Olga Necrasov a putut concluziona că oamenii care au trăit în aceste așezări au îndrăznit să atace animale foarte mari, ceea ce înseamnă că, pe de o parte, dispuneau de anumite instrumente sau arme litice, iar, pe de altă parte, că elaborau tactici adecvate³.

Lucrările care se referă la perioada neolitică sunt peste 40 și acoperă toate culturile, astfel încât este surprins procesul prin care omul se transformă, din exploator sau prădător (vânător și culegător) al bunurilor oferite de natură, în producător al lor (prin creșterea animalelor)⁴. În adevăr, studiul resturilor osoase provenite din diverse așezări neolitice arată că au aparținut nu numai animalelor sălbatice, dar și celor domestice. Procentul ridicat al materialelor care provin de la animalele domestice, comparativ cu cele care provin de la cele sălbatice, evidențiază că vânătoarea se situează pe un loc secund față de creșterea animalelor în ocupația locuitorilor din triburile neolitice⁵. Ponderea creșterii animalelor devine tot mai importantă cu cât ne apropiem de sfârșitul neoliticului. Aici trebuie să consemnăm sublinierea făcută de acad. Olga Necrasov privind marea

¹ Olga Necrasov, Maria Știrbu, *Fauna pleistocenă de la Mitoc și semnificația ei climatologică*, în *St. cercet. antropol.*, 1982, 19, p. 3–8;

Idem, *Sur les faunes paléolithiques du Nord-Est de la Roumanie*, în *Inst d'Histoire et d'Archeologie „A. D. Xenopol”*, Iași, 1987, p. 105–111.

² Olga Necrasov, Maria Știrbu-Bulai, *Contribuții la studiul faunei pleistocene de la Buda, cu o privire specială asupra caracteristicilor renului*, în *Carpica*, IV, 1971, p. 7–19.

³ *Ibidem*.

⁴ Olga Necrasov, Maria Știrbu, *Contribuții la studiul faunei din cultura Criș*, în *Anuarul Muzeului Județan Vaslui*, II, 1980, p. 19–34.

⁵ Olga Necrasov, Maria Știrbu, Maria Iacob, *Paleofauna neolitică de la Liubcova (jud. Caraș-Severin) și unele aspecte ale ocupațiilor locuitorilor din complexul cultural Vinca-Turdaș*, în *St. cercet. antropol.*, 14, 1977, p. 11–17.

extensiune a creșterii animalelor, înregistrată chiar de la începutul neoliticului cu ceramică⁶, care ar fi putut să fi fost favorizată de optimul climateric postglaciar (perioada atlantică), cu clima sa umedă și mai caldă decât cea actuală, care s-a instalat în Europa de Vest pe la 5 500–5 000 și a dureat până la 3 000–2 500 î. d. H. Extinderea sa și în regiunile țării noastre a fost bine atestată atât de analizele de polen, cât și de prezența unui teleostean stenoterm de climă mediteraneană, *Aurata aurata* (Dorada)⁷ ale cărui resturi au fost identificate, de Olga Necrasov în colaborare cu Sergiu Haimovici, în paleofauna de la Techirghiol⁸.

În ceea ce privește procentul diverselor animale domestice, pe primul loc se situează, în general, bovinele, după care urmează ovicaprinele în neoliticul timpuriu, dar și porcinele în neoliticul târziu⁹. În acest context trebuie să subliniem că în lucrările acad. Olga Necrasov sunt tratate și problemele legate de domesticire, atât privind originea animalelor domestice, cât și unde și când a început procesul domesticirii¹⁰. După enumerarea principalelor ipoteze privind această problematică, în final acad. Olga Necrasov subliniază că începuturile creșterii animalelor sunt cu mult înainte de neolitic, poate chiar din mezolitic și în orice caz din neoliticul aceric, și a putut să aibă loc în toate zonele unde au existat speciile lor ancestrale. Deci, acest fapt au putut să-l realizeze și locuitorii străvechi din țara noastră¹¹. Această idee poate fi susținută de existența și chiar abundența speciilor sălbatice, de importanță alimentară, în fauna naturală a țării noastre, din care își trag originea principalele forme domestice. În al doilea rând, abundența resturilor animalelor domestice în neoliticul timpuriu¹² din țara noastră și caracterul gracilizat al scheletului lor, în comparație cu speciile de origine, dovedesc că vechimea creșterii animalelor putea fi și pe teritoriul țării noastre de dată mult mai veche, decât începuturile neoliticului cu ceramică¹³.

Studiul resturilor osoase de animale, găsite în așezări preistorice, precum și în mormintele din acele vremuri, prezintă un interes deosebit din mai multe puncte de vedere. Astfel, pe lângă datele de ordin biologic asupra animalelor și a evoluției creșterii de către om¹⁴, se aduc informații asupra componenței faunelor naturale contemporane cu populațiile umane preistorice, precum și asupra originii animalelor domestice, a evoluției creșterii animalelor de către om și a modificărilor survenite în caracteristicile lor ca urmare a procesului de domesticire¹⁵. Informațiile asupra faunelor naturale nu se mărginesc numai la componența lor, studiul acestora furnizează date interesante și asupra repartiției geografice și ecologiei diferitelor specii¹⁶, și care nu sunt întotdeauna asemănătoare cu cele din zilele noastre¹⁷. De asemenea, foarte importante sunt datele privind caracteristicile speciilor (sau mai bine zis a formelor) fie definitiv stinse (ca bourul sau măgarul

⁶ Olga Necrasov, Maria Știrbu, *Paleofauna de la Trestiana (cultura Criș) și problema creșterii animalelor în neoliticul vechi*, în *St. cercet. antropol.*, 15, 1978, 11–15; idem, *op. cit.*, 1980.

⁷ Olga Necrasov, Maria Știrbu-Bulai, *Unele aspecte ale vieții triburilor neolitice din zona Subcarpaților Orientali*, în *St. cercet. antropol.*, 2, 1, 1965, p. 19–28.

⁸ Olga Necrasov, S. Haimovici, *Sur la présence de la Dorade (Aurata aurata L.) dans les eaux du littoral roumain de la Mer Noire pendant le Néolithique*, în *Lucr. ses. șt. de la Agigea* (15–17 sept. 1956), 1959, p. 563–566 și anexe; idem, *Studiul resturilor de faună neolitică (cultura Hamangia) descoperite în decursul săpăturilor de la Techirghiol*, în *Materiale, cercet. arheol.*, VIII, 1962, p. 175–185 și anexe.

⁹ Olga Necrasov, Maria Bulai, *L'élevage la chasse et la pêche durant le néolithique roumain*. VII-e Congrès Intern. de sc. anthrop. et ethnol, Moscou, 1964, V, 1970, p. 544–566.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Olga Necrasov, *Sur les restes des faunes subfossiles datant de la culture Starcevo-Criș et le problème de la domestication*, în *AȘUI*, s. II, X, 1, 1964, p. 167–181.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Olga Necrasov, *L'influence des variations de la taille sur les proportions craniennes, dans un groupe relativement homogène: La famille des Felidae*, în *AȘUI*, XXXII, 1949, p. 1–45; Eadem, *Sur la signification de certains caractères morphologiques de equus (Asinus) hydruntinus Reg.*, în *Revue roum. de Biologie*, 9, 1964, p. 141–149.

¹⁵ Olga Necrasov, Maria Știrbu-Bulai, *L'élevage et la chasse chez les tribus de la culture de la céramique peinte, Cucuteni-Ariuşd*. VII Congrès Intern. des sciences préhistoriques et protohistoriques, Prague, 1966, p. 544–555; idem, *L'importance de l'élevage dans l'économie primitive des tribus néolithiques*, în *Ann. roum. d'Anthropol.*, 15, 1978, p. 15–20.

¹⁶ Olga Necrasov, S. Haimovici, *Contribution à l'étude des cervidés subfossiles et de leur distribution géographiques au Néolithique en Roumanie*, în *AȘUI*, s. II, IX, 1, 1963, p. 131–146 și anexe.

¹⁷ Olga Necrasov, Maria Știrbu, M. Iacob, *Răspândirea unor mamifere sălbatice la începutul holocenului (neolitic) pe teritoriul României*, în *AȘUI*, s. II, XIII, 2, 1967, p. 311–320.

european)¹⁸, fie dispărute astăzi de pe teritoriul țării noastre (ca bizonul, castorul, hemionul, tarpanul, etc.)¹⁹, ca urmare atât a acțiunii omului, cât și a schimbărilor de climă și vegetație²⁰.

Important de subliniat, de asemenea, că în toate lucrările, sau aproape în toate lucrările, sunt prezentate aspecte privind morfologia unor specii pe baza unor date biometrice absolute sau relative, ceea ce a permis aprecieri asupra taliei și robusteții acestora și evoluția în timp de-a lungul epocii neolitice și nu numai, având în vedere realizarea unor astfel de studii și în perioadele istorice următoare de către specialiști în domeniu. Aici trebuie să amintim că unul din cei mai vechi colaboratori ai acad. Olga Necrasov este prof. Sergiu Haimovici, primul doctor în arheozoologie (doctorat condus de acad. Olga Necrasov), care a contribuit decisiv la dezvoltarea cercetărilor de arheozoologie pe plan național, fiind recunoscut și apreciat și pe plan internațional. Cu alte cuvinte, domnia sa a dezvoltat școala de arheozoologie, creată la Iași de acad. Olga Necrasov. În adevăr, un număr mare de tineri s-au specializat în domeniu prin doctorat condus de prof. Sergiu Haimovici, tineri care prin activitatea lor, cel puțin cei de la laboratorul de Morfologie animală a Facultății de Biologie a Universității „Al. I. Cuza” Iași, unde au activat creatorii școlii de arheozoologie, dau dovadă de urmași demni ai acestora, asigurând nu numai continuitatea, dar și dezvoltarea cercetărilor de arheozoologie.

În încheiere, subliniem faptul că cercetările de paleofaună sau arheozoologie depășesc cadrul strict biologic, prezentând numeroase implicații de ordin social. Astfel, de exemplu, procesul domesticirii animalelor și etapele sale ne interesează nu numai din punctul de vedere al originii animalelor domestice și a modificărilor biologice suferite de acestea în comparație cu strămoșii sălbatici, ci și sub aspectul economiei primitive și, în general, al modului de viață al triburilor preistorice. Tocmai acestea sunt motivele pentru care studiul resturilor faunistice din așezări și necropole interesează pe specialiștii din arheologie și istorie în egală măsură ca și pe biologi, în general, și pe antropologi, în particular²¹.

ARCHAEOZOOLOGY AS PART OF THE SCIENTIFIC RESEARCH WORK OF OLGA NECRASOV

SUMMARY

Key words: fauna, mammal domestic and wild

The paper is devoted to the investigations performed by the great, late scientist that was Olga Necrasov, in the field of archaeozoology, a domain of scientific interest she actually created and to the development of which she brought a substantial contribution. The author highlights the complex themes approached by Olga Necrasov in the studies authored either by herself or together with her coworkers, the scientific concerns exceeding the biological frame work by their numerous social implications and – consequently – drawing the attention of specialists in biology, history and archaeology.

¹⁸ Olga Necrasov, S. Haimovici, *Mamiferele definitiv stinse sau azi dispărute din țara noastră, identificate în fauna neolitică din R.P.R.*, în *Comunicări de geologie*, III, 1965, p. 239–245 și anexe.

¹⁹ Olga Necrasov, Maria Știrbu, *Asupra prezenței Castorului în faunele vechi din România*, în *Ocrotirea Naturii*, XIX, 1, 1975, p. 29–33.

²⁰ Olga Necrasov, S. Haimovici, *Nouvelle contribution à l'étude de equus (asinus) hydruntinus Reg.*, în *AȘUI*, s. II, VI, 2, 1960, p. 355–376 și anexe.

²¹ *Ibidem*.